Grabie

Autor: Grzegorz Statek
06.04.2007.

Zarys historii wsi Grabie

Wieś Grabie swoją nazwę wywodzi od grabów "Carpinus Betulus", drzew; które prawdopodobnie zalegały tę okolicę w zamierzchłych czasach. Jest to więc nazwa topograficzna.

Pierwsze wiadomości o tej osadzie pochodzą z 1364 roku i wówczas nazwa jej brzmiała Grabe. Następne określenia występuje w dokumentach z roku 1397 (Grabey) i z roku 1399 (Grabye). Wzmianka o przynależności parafialnej pochodzi dopiero z roku 1490 z rejestru poborowego i wieś należała, tak jak obecnie, do parafii łapanowskiej.

Informacje o tym czyją własnością było Grabie, zawiera dokument Kazimierza Wielkiego z roku 1364. Kupił on bowiem od Michała dziedzica Grabia wieś Przesieki w powiecie bieckim.

Wiadomo zatem, iż pierwszym notowanym właścicielem Grabia był Michał, Michałek Grabski, Laska herbu Drużyna, który w latach 1384-1411 pisał się z tej wsi, jak również był dziedzicem Boczowa w roku 1398, Wieruszyc w latach 1389-99. Był on synem Andrzeja Boczowskiego z Boczowa herbu Drużyna. Bratem Michała z Grabia był niewątpliwie Jaszek, który pisał się również z Grabia i Boczowa, a także ze Zbydniowa (wtedy Zbigniewa). Michał z Grabia miał jeszcze, jak wspomniano, dwóch braci a mianowicie Olanda i Prandotę, który pisał się z Grabia i Boczowa, Zbydniowa, Zręczyc, Gdowa i Więckowic. Prandota był wojskim sandomierskim, protoplastą Skarbków ze Zreczyc i zmarł w roku 1399. Jest rzeczą znamienną, iż Prandota Laska tak dalece wkradł się w służbę królewską, iż w roku 1390 otrzymał od Władysława Jagiełły w posiadanie Lipnik i Poznachowice Dolne w ziemi szczyrzyckiej. Prandota ów posiadał oprócz tej wsi również morgi i łąki leżące nad Rabą.

Jeżeli chodzi o rozgraniczenia z sąsiednimi wsiami to najwcześniej, bo z roku 1394 pochodzi wiadomość, iż Grabie graniczyło z Łapanowem. Wiadomo również, iż w roku 1428 roku właściciel wsi, Spytek z Grabia, zobowiązał się wobec Jakusza z Lasocic wyznaczyć granice między Lubomierzem, Gruszowem, Żerosławicami, Grabiem i Kępanowem. Są to bardzo ważne informacje, bowiem obszar wsi oraz granice, jakie zostały przy okazji takich rozgraniczeń wyznaczone pozostały do dnia dzisiejszego. Nie wiemy, czy Spytkowi do końca udało się zrealizować to zobowiązanie.

Z powodu swego położenia na granicy trzech parafii: łapanowskiej, tarnawskiej oraz parafii Góry Świętego Jana (później parafii Krasne-Lasocice), wieś ta wymieniona jest pod rokiem 1514, kiedy to nastąpiło rozgraniczenie między wsiami Tarnawą, która była własnością Baltazara Skarbka z rodu Drużyna oraz Słupią należącą do Piotra Słupskiego, także Drużynity. Pierwszy narożnik graniczny zaczynał się od Grabowskiego Potoku (jest to potok do dziś płynący na granicy Grabia i Tarnawy, uchodzący z lewej strony do rzeki Tarnawki) od ściany Lasockiej wsi Lasocice i od ściany Grabowskiej wsi Grabie. Stąd granice szły przez pagórki i rowy aż do potoku Tarnawka płynącego z Mstowa do wsi Tarnawa. Stąd granice szły do ściany Szykowskiej wsi Szyk.

W roku 1530 wytyczono prawdopodobnie po raz drugi granice między Grabiem a Kępanowem zaczynające się koło ścian Lubomierza i Kępanowa. Stąd biegły krajem przekopy, która prowadziła wodę do młyna w Grabiu (tradycja młynarska w tej miejscowości sięga zatem średniowiecza), obok pagórka, na którym była Boża Męka. Dalej biegły przez drogę z Kępanowa do Grabia, na wierzchołek pagórka blisko sadzawek na potoku zwanym Okrzesińskim Potokiem, prawym dopływem Stradomki do lasu leżącego za Polem Kępanowskim. Tym lasem granica biegła na południe potokiem do Krzywej Jedli i do ściany Lasocic, gdzie zakończono rozgraniczanie.

Ponieważ rody rycerskie rozrastały się, więc wsie, będące w ich posiadaniu wielokrotnie dzielono, wymieniano na inne lub sprzedawano. Wynika z tego, iż rody te nie były szczególnie przywiązane do określonych osad.

Jest niemal pewnym fakt związków rodzinnych właścicieli Grabia i Łapanowa, pieczętujących się herbem Drużyna. Świadczą o tym informacje, iż sufragan krakowski, o którym będzie jeszcze mowa, biskup leodycejski Zbyszek z Łapanowa nie stawił się jako pozywający przeciw Michałowi z Grabia o bezprawne wyłowienie ryb z istniejącej w tej miejscowości sadzawki. Ponieważ około 1390 roku Klemens z Łapanowa wyznaczył jednemu z krewnych, Mikołajowi, część działu (dzisiejsze Działy) na Woli Grabskiej, która była odrębną wsią (dziś jest przysiółkiem Grabia), więc w pełni dysponował częścią majątku leżącego w tej wsi, której większość znajdowała się w posiadaniu Michałka z Grabia. Wynika z tego, iż w przeszłości dokonano podziału ziemi w Grabiu, a ponieważ ziemię dzielono prawie zawsze w kręgu rodziny, więc związki właścicieli Łapanowa i właścicieli Grabia uznać trzeba za pewnik.

W 1399 roku została rozwiązana sprawa Pajęczyn, ponieważ Michałek z Grabia zapłacił Zbyszkowi ze Stadnik za część dziedziny Pajęczyny, oddał mu 6 grzywien długu po zmarłym Prandocie. Michałek z Grabia zastawił w tymże roku na rok za 12 grzywien Mikołajowi z Marszowic 4 kmieci w Wieruszycach i

las z prawem wyrębu na użytek domowy. W latach 1403-05 bracia Michał z Grabia, Oland z Boczawa i Mikołaj ze Zbigniewa, występowali przeciw Przybkowi ze Zręczyc o dziedzinę, na której bezprawnie siedział i orał. Ta sprawa ciągnęła się długo. W roku 1408 w Grabiu mamy wiadomości o krawcu Krzyżanie. Dwa lata później Michał z Grabia zastawił za 10 grzywien Marciszowi z Raciechowic wieś Ubrzeż z wyjątkiem robocizny za którą zapłacić miał mu 2 grzywny z czynszu. Ponieważ stryj Oland zmarł, więc w 1414 roku nastąpił podział jego dóbr między żyjących członków rodziny. Mikołaj z Grabia, jako najstarszy syn Michała, dostał Boczów, Brzozowę (Brzezową) i Lipnik. Inni bracia prawdopodobnie też wzięli swoje działy. Bratem Mikołaja z Grabia był wspomniany wyżej Spytek Grabski z Grabia i Lubomierza; w latach 1417-28 pisał się także z Chodenic. Ów Spytek w roku 1418 zastawił za 10 grzywien Jakuszowi z Lasocic herbu Drużyna, role dwóch kmieci w Lubomierzu. W 1422 mamy wiadomość o kmieciu z Grabia imieniem Mikołaj Palczek.

Sześć lat później Jakusz z Lasocic dał bratu Spytkowi z Grabia całą część w Chodenicach (Chodowicach) i 80 grzywien w zamian za wsie Grabie i Lubomierz. Spytek natomiast swojej żonie ofiarował 80 grzywien posagu na części Chodenic. W roku 1445 Jakusz z Lasocic zastawił za 80 grzywien Stanisławowi z Kawca i Klemensowi z Gostwicy dziedzinę Grabie z przynależnościami. Już jednak w roku 1452 właściciele Grabia się zmienili i byli nimi Piotr, Jan i Stanisław Lasoccy. Widzimy więc, iż zamiana wsi jednej na drugą była czynnością na porządku dziennym, a ostatnia informacja jest o tyle ważna, że dotyczy Piotra Lasockiego protoplasty rodu Lubomirskich. Ów Piotr z Lasocic, dziedzic Lubomierza w roku 1465 dzielił się z bratem Stanisławem Lasockim. Piotr wziął Lubomierz, Grabie, Górę Walową i Pasierbiec, zaś młodszy Lasocice, część w Bojańczycach i inne. W lasach należących do Grabia i Lasocic obaj bracia mieli prawo wypasu bydła.

W 1476 roku występował w źródłach kmieć Maciej, a trzy lata później pojawiła się wzmianka o kmieciu Janie Smoliku młynarzu Piotrze i karczmarzu Stanisławie Sitko. Wynika z tego jednoznacznie, że wieś Grabie była dość dużą i bogatą osadą.

W latach 1480-1533 występował jako dziedzic Grabia i Lubomierza Feliks Lubomirski. Był on także dziedzicem Góry Walowej, Pasierbca i Woli Grabskiej. Kiedy w roku 1489 uchwalono pobór z łanów kmiecych, w Grabiu i Lubomierzu zapłacono go z 2 łanów. W tym też roku Feliks z Lubomierza sprzedał bratu Jakubowi za 600 florenów węgierskich całą część swych dóbr na Grabiu i Lubomierzu oraz na Pasierbcu, Górze Walowej i Woli Grabskiej.

Kolejnym posiadaczem tej wsi był Jakub Lubomirski, który wyznaczył żonie Annie Wieruskiej, córce Mikołaja Wieruskiego 200 grzywien wiana na owej osadzie oraz w Pasierbcu.

Potem dziedzicem Grabia, Lubomierza, Sierakowa, Krzesławic, Sosnówki, Dziekanowic, Jodłownika i innych wsi był Joachim Lubomirski dworzanin królewski, ostatni przedstawiciel linii na Grabiu. W roku 1523 zastawił on Feliksowi Lubomirskiemu ze Sławkowic wieś Dziekanowice za 150 florenów, rok później zastawił za 600 florenów kasztelanowi sochaczewskiemu Mikołajowi Wolskiemu wsie dziedziczne Grabie, Wolę Grabską, Wieżę, Gruszów, Kawec, Pasierbiec, Jodłownik oraz część w Nieprześni i w Makruszowej. W 1525 roku tenże Joachim Lubomirski dziedzic Grabia i Sosnówki za zgodą swego wuja Fryderyka Łapki z Kobylca sprzedał za 100 grzywien Wincentemu Wieruskiemu wieś Sosnówkę.

Wiadomości z Liber Retaxationum mówią, iż w Grabiu znajdowały się łany kmiece i folwark. Z łanów kmiecych w całej wsi płacono dziesięcinę snopową wynosząca 3 grzywny i oddawano ją biskupowi krakowskiemu, ze stajania ról folwarcznych o wartości 4 grosze plebanowi w Łapanowie, zaś z pozostałych ról folwarcznych wartości 18 groszy plebanowi w Słopnicach. W roku 1530 w Grabiu płacono pobór z 1 łanu, karczmy i młyna dorocznego o jednym kole. W którym miejscu stał ów młyn, tego niestety nie wiemy.

Z pozostałych ciekawszych informacji godne uwagi są wyroki sądów ziemskich, jakie zapadły w procesach. W roku 1395 Prandota Wojski (sandomierski z Grabia) skazany został na karę grzywny na rzecz komornika Zbyszka, gdyż zwał go "kuczcu, kuczcu". W 1398 roku Michał z Grabia został skazany na karę grzywny sądowi i woźnemu, za to, że powiedział w sądzie "czynisz mi krzywdę"). W roku 1427 Czcibor z Kępanowa wygrał proces ze Spytkiem z Grabia o zabranie mu w jego lesie 2 krogulców i wycięcie: 12 buków, 5 owocujących dębów i 30 wozów pełnych drewna oraz jedną ranę zadaną zwierzęciu pociągowemu. W tymże roku Spytek został skazany na karę grzywny na rzecz sądu i Czcibora za wycięcie 5 dębów. Pod datą 1511 występuje Nosal z Grabia, pełniący funkcję woźnego sądowego.

Nowożytne dzieje wsi związane były z rodziną Lubomirskich. W roku 1581 właścicielem tej wsi, jak również Woli Grabskiej, był Mikołaj Lubomirski. Istniały w niej 2,5 łany kmiece. Interesującą rzeczą jest to, iż w tej wsi pracowało 3 rzemieślników. Kolejnym, znanym nam właścicielem tych dwóch, osobnych wówczas wsi, był Krzysztof Lubomirski, jeden z najbogatszych ludzi na tych terenach. Nie wiemy ile wówczas posiadał w tej wsi łanów kmiecych ale suma poborowego 19 fertonów i 10 groszy była kwotą znaczną. W rejestrze poborowym z roku 1680 wieú należała wówczas do właściciela Nowego Wiśnicza, którym był Stanisław Herakliusz Lubomirski. Były tam 2,5 łany kmiece, na roli siedziało 3 zagrodników, 2 komorników bez bydła, były dwa koła doroczne (młyn), a także pracowało 3 rzemieślników. "Wydaje się prawdopodobnym fakt, iż Lubomirscy aż do rozbiorów posiadali tę wieś.